

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 22/2014-38

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 20. mája 2015 v pléne zloženom z predsedníčky Ivetty Macejkovej a zo sudcov Jany Baricovej, Petra Brňáka, Ľubomíra Dobríka, Ľudmily Gajdošíkovej, Milana Ľalíka, Lajosa Mészárosa, Marianny Mochnáčovej (sudkyňa spravodajkyňa), Ladislava Orosza a Rudolfa Tkáčika o prijatom návrhu Okresného súdu Košice I, zastúpeného sudkyňou JUDr. Jarmilou Centkovou, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 93 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd takto

r o z h o d o l :

Návrh Okresného súdu Košice I **z a m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 16. júna 2014 doručený návrh Okresného súdu Košice I (ďalej len „navrhovateľ“ alebo „okresný súd“), zastúpeného sudkyňou JUDr. Jarmilou Centkovou, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 93 ods. 1 zákona

č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) s čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

Navrhovateľ vo svojom návrhu uviedol, že na okresnom súde je od 5. novembra 2013 vedené pod sp. zn. 38 C 450/2013 konanie o zapretie otcovstva podľa § 93 ods. 1 zákona o rodine, v ktorom sa žalobca [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „žalobca“), právne zastúpený spoločnosťou AZARIOVÁ & RUŽBAŠÁN Law firm s. r. o., Kmeťova 26, Košice, proti žalovaným [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „žalovaná v 1. rade“), a [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „žalovaný v 2. rade“), domáha určenia, že nie je biologickým otcom žalovaného v 2. rade.

Žalobca svoj návrh odôvodnil tým, že so žalovanou v 1. rade 14. októbra 1994 určili súhlasným vyhlásením rodičov podľa § 52 v tom čase platného zákona č. 94/1963 Zb. Zákon o rodine v znení zmien a doplnkov (v súčasnosti § 90 zákona o rodine) otcovstvo žalobcu k žalovanému v 2. rade, ktorý sa narodil 5. decembra 1992 v Košiciach. Žalobca a žalovaná v 1. rade žili v družobnom vzťahu bez uzavretia manželstva. Následne 24. júna 1995 bolo uzatvorené medzi žalobcom a žalovanou v 1. rade manželstvo, ktoré bolo právoplatne rozvedené 1. októbra 2010.

V lete v roku 2012 bola žalovaná v 1. rade na návšteve u susedy [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „suseda“), ktorej sa zdôverila, že žalobca nie je biologickým otcom žalovaného v 2. rade. Takto odpovedala na otázku susedy, že žalovaný v 2. rade a žalobca sa vôbec na seba nepodobajú, resp. nemajú akékoľvek spoločné črty. Suseda to neskôr povedala žalobcovi a túto skutočnosť potvrdila aj žalovaná v 1. rade v máji v roku 2013.

Z uvedeného je zrejmé, že žalovaná v 1. rade si bola vedomá skutočností zakladajúcich otcovstvo osoby odlišnej od osoby žalobcu, no aj napriek tomu ho uviedla do omylu pre potreby jeho vyhlásenia pred príslušným matričným úradom, pred ktorým nič netušiaci žalobca určil svoje rodičovstvo v zmysle zákona o rodine.

Právny zástupca žalobcu v návrhu na začatie konania poukázal na nesúlad § 93 ods. 1 zákona o rodine s čl. 8 ods. 1 dohovoru a okresnému súdu navrhol, aby konanie prerušil a podal ústavnému súdu návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov.

Okresný súd ďalej v rámci odôvodnenia svojho návrhu opätovne zdôraznil, že žalobca v zákonnej lehote nevedel, že nie je otcom dieťaťa, t. j. nevedel o skutočnosti, na základe ktorej by sa mohol úspešne domáhať zapretia otcovstva. Žalovaná v 1. rade žalobcovi túto skutočnosť napriek tomu, že si jej bola vedomá, neoznámila, čím ho uviedla do omylu pre účely uskutočnenia jeho vyhlásenia pred príslušným matričným úradom. Žalobca z uvedeného dôvodu zákonnú lehotu v zmysle § 93 zákona o rodine zmeškal nie svojím vlastným zavinením, ale z dôvodu, že ho žalovaná v 1. rade (matka dieťaťa) uviedla do omylu v tvrdení, že je otcom jej dieťaťa (žalovaného v 2. rade), pričom žalobca v tom čase nemal ani najmenšie pochybnosti o tejto skutočnosti. O tom, že nie je biologickým otcom žalovaného v 2. rade, sa dozvedel až dlhú dobu po uplynutí zákonnej zapieracej trojročnej lehoty, a aj to len náhodou od susedy, ktorej sa osobne žalovaná v 1. rade (matka dieťaťa) zdôverila, že žalobca nie je biologickým otcom žalovaného v 2. rade. Túto skutočnosť v máji v roku 2013 následne potvrdila aj samotná matka dieťaťa (žalovaná v 1. rade).

Podľa okresného súdu pre potreby určenia, ale aj zapretia otcovstva nielen pri prvej, ale taktiež aj pri druhej a tretej zákonnej domnienke otcovstva v zmysle zákona o rodine je dôležitým faktorom *„intímna zložka a teda pohlavný styk a narodenie dieťaťa v dobe, kedy je možné považovať muža za otca dieťaťa. Ak teda matka označí muža za otca dieťaťa, keďže tento zdieľal s matkou túto intímnu zložku, takýto domnelý otec v zásade nemá prečo pochybovať o svojom otcovstve. Ak matka označí takého muža za otca, napriek tomu, že má vedomosť o skutočnostiach, ktoré by mohli vylučovať alebo vylučujú otcovstvo tohto muža a týmto ho uvedie do omylu, v priebehu troch rokov vývoja maloletého dieťaťa nie je možné u dieťaťa pozorovať rozdiely v jeho fenotype v porovnaní s domnelým, resp. matkou určeným otcom. Fenotypom rozumieme vonkajší vzhľad jedinca, teda všetky tie znaky a vlastnosti z genotypu (genetický materiál po predkoch), ktoré sa navonok prejavajú.“*.

Z uvedeného podľa názoru okresného súdu vyplýva, že v danom prípade žalobca nemal dôvod pochybovať o svojom otcovstve, o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že nie je otcom dieťaťa (žalovaného v 2. rade), sa dozvedel až po uplynutí ustanovenej zákonnej lehoty a v súčasnosti už nemá k dispozícii žiadny účinný prostriedok nápravy, ktorým by sa mohol domôcť zapretia svojho otcovstva k žalovanému v 2. rade, pretože lehota uvedená v § 93 zákona o rodine mu to neumožňuje, hoci túto lehotu nie vlastnou vinou zmeškal.

Okresný súd poukázal na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v obdobných prípadoch, v ktorých riešil otázku určenia právneho vzťahu medzi otcom a dieťaťom a v ktorých tento súd vyslovil, že k porušeniu čl. 8 dohovoru došlo (rozhodnutia Shofman c. Rusko z 24. 11. 2005, Mizzi c. Malta z 12. 1. 2006, Paulík c. Slovensko z 10. 10. 2006, Niemietz c. Nemecko zo 16. 12. 1992). Podľa názoru okresného súdu ustanovenia slovenskej právnej úpravy týkajúce sa zapretia otcovstva sú v rozpore s čl. 8 dohovoru, ktorým je Slovenská republika podľa čl. 154c ústavy viazaná.

Okresný súd následne poukázal na to, že žalobca ako právny otec, resp. „*matrikový otec*“ sa dozvedel o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo, avšak platná právna úprava mu neposkytuje žiadny právny prostriedok nápravy na zapretie jeho otcovstva k žalovanému v 2. rade, ktorý nie je jeho biologickým dieťaťom. Uvedený právny stav, v dôsledku ktorého rodičovstvo nezodpovedá faktickému biologickému stavu, je v rozpore so zárukami práva na rešpektovanie súkromného a osobného života, pretože aj podľa judikatúry ESLP je práve určenie právneho vzťahu medzi otcom a dieťaťom závažným zásahom do súkromného života otca podľa čl. 8 dohovoru, pričom záujem dieťaťa v takýchto prípadoch síce určitú úlohu zohráva, avšak nie prioritnú. V tejto súvislosti okresný súd poukázal na viaceré rozhodnutia ESLP (rozhodnutia vo veci Kroon a ostatní c. Holandsko z 27. 10. 1994, Mizzi c. Malta z 12. 1. 2006, Różanski c. Poľsko z 18. 5. 2006, Emonet a ostatní c. Švajčiarsko z 13. 3. 2008, Phinikaridou c. Cyprus z 20. 3. 2008, Shofman c. Rusko z 24. 11. 2005 či vo veci Paulík c. Slovensko z 10. 10. 2006).

Právny poriadok je podľa okresného súdu potrebné aplikovať, interpretovať a vykladať ako celok, a preto by aj v prípadoch, v ktorých sa fyzická osoba domáha porušenia svojich práv týkajúcich sa otcovstva po uplynutí lehoty na jeho zapretie, mohol všeobecný súd pri svojom rozhodovaní priamo aplikovať čl. 8 ods. 1 dohovoru. V tejto súvislosti okresný súd poukázal na skutočnosť, že s ohľadom na to, že de iure všeobecný súd nie je viazaný rozhodnutiami ESLP, jeho rozhodnutie, resp. spôsob aplikácie ustanovenia § 93 zákona o rodine pri dodržaní čl. 144 ods. 1 ústavy sú otázne.

Na základe uvedeného okresný súd uviedol, že § 93 ods. 1 zákona o rodine podľa neho nie je v súlade s čl. 8 ods. 1 dohovoru, ktorým je Slovenská republika viazaná podľa čl. 154c ústavy. Právne otcovstvo určené súhlasným vyhlásením rodičov, ktoré nezodpovedá faktickému biologickému stavu, je vážnym zásahom do života jednotlivca, avšak napriek tomu je „právny otec“ diskriminovaný v možnosti podania účinného prostriedku nápravy na „zrušenie otcovstva“, a takto legálne zmeniť svoj právny status vo vzťahu k „biologicky cudziemu“ dieťaťu.

V závere svojho návrhu okresný súd uviedol, že v záujme „poskytnutia možnosti v takejto modelovej situácii pre matrikového otca, ktorý z objektívnych dôvodov a bez svojho zavinenia (uvedením do omylu zo strany matky dieťaťa) zmeškal zákonnú lehotu podľa § 93 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine je potrebné posúdiť nesúlad ustanovenia § 93 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd“.

Vzhľadom na uvedené okresný súd ústavnému súdu navrhol „vysloviť nesúlad § 93 zákona o rodine s článkom 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, nakoľko aj pri tomto zapíeracom práve sa lehota viaže na deň určenia otcovstva a nie na okamih získania vedomosti o skutočnostiach spochybňujúcich otcovstvo muža k dieťaťu“.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) návrh navrhovateľa predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí pléna ústavného súdu a uznesením č. k. PL. ÚS 22/2014-8 z 24. septembra 2014 ho prijal na ďalšie konanie.

Po prijatí návrhu navrhovateľa na ďalšie konanie si ústavný súd vyžiadal stanovisko k návrhu od Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) a od vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“) ako vedľajšieho účastníka konania, zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“), pričom účastníkov zároveň požiadal, aby sa vyjadrili aj k tomu, či trvajú na ústnom pojednávaní vo veci.

Ústavnému súdu bolo 2. decembra 2014 doručené stanovisko národnej rady, v ktorom predseda národnej rady v úvode poukázal na možnosť priamej aplikácie čl. 8 dohovoru na základe čl. 154c ods. 1, čl. 7 ods. 5 a čl. 144 ods. 1 ústavy a uviedol:

«Okrem „formálnych“ podmienok na priame uplatnenie Dohovoru spočívajúce v ratifikácii, vyhlásení spôsobom ustanoveným zákonom a garanciou väčšieho rozsahu základných práv a slobôd je potrebné, aby Dohovor, resp. jeho konkrétne ustanovenie bolo aj priamo aplikovateľné. Otázka priamej aplikovateľnosti ustanovení Dohovoru závisí od posúdenia orgánu aplikujúceho právo, či dané ustanovenie v dostatočnej miere upravuje konkrétne práva, ktoré by mohli byť priamo uplatnené, t. j. či ustanovenie nie je príliš všeobecné. Len pri kladnom posúdení tejto otázky môže súd ex offo aplikovať dané ustanovenie Dohovoru.

K otázke konkrétneho obsahu čl. 8 ods. 1 sa vyjadril aj Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) viackrát, a to aj ohľadne práva na zapretie otcovstva. Judikatúru ESLP možno rozdeliť na dve základné skupiny. V prípade, ak domnelý otec od začiatku narodenia dieťaťa (príp. momentu, keď sa o narodení dozvedel) vedel, že nie je otcom, alebo mal pochybnosti o svojom otcovstve, ale nevyužil možnosť poprieť svoje otcovstvo v stanovenej lehote, ESLP konštatoval, že neexistencia právne účinného nástroja

na zvrátenie daného stavu, nie je v rozpore s čl. 8 Dohovoru (Yildrim proti Rakúsku z 19. 12. 1999). Obdobne rozhodol aj v ďalších prípadoch napr. Rasmussen proti Dánsku z 28. 11. 1984, Kňákal proti Českej republike z 8. 1. 2007, či Fašang proti Slovenskej republike z 28. 1. 2003.

Druhú skupinu tvoria prípady, keď otec nemal dôvod pochybovať o svojom otcovstve a o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu (testy DNA), a že nie je otcom dieťaťa sa dozvedel až po uplynutí stanovenej lehoty a ani za takýchto okolností nemá k dispozícii právne účinný nástroj na zapretie otcovstva, alebo otec ani nikdy žiadny právne účinný nástroj nemal.

V takýchto prípadoch ESLP vyslovil, že došlo k porušeniu čl. 8 Dohovoru (napr. Shofman proti Rusku z 24. 11. 2005, Mizzi proti Malte z 12. 1. 2006).

Obraz obsahu čl. 8 ods. 1 Dohovoru dotvárajú aj ďalšie rozhodnutia ESLP, ktoré sa vyjadrujú k právu na zapretie otcovstva biologického otca voči právnemu otcovi. Ide o novšie rozhodnutia (22. 3. 2012), ktoré môžu naznačovať posilňovanie pozície práv dieťaťa.

V prípadoch Ahrens proti Nemecku a Kautzor proti Nemecku ESLP rozhodol, že nedošlo k porušeniu čl. 8 ods. 1 Dohovoru tým, že biologickým otcom nebolo pripustené namietat právne uznané otcovstvo iného muža k dieťaťu z dôvodu, že títo si nikdy neplnili rodičovské povinnosti, a teda si ani nevytvorili žiadne užšie osobné vzťahy k dotknutému dieťaťu. V týchto prípadoch bola akceptovaná prednosť fakticky existujúcich rodinných vzťahov medzi dieťaťom a „právnym“ otcom (na základe uznania otcovstva), ktorý každodenne poskytoval dieťaťu rodičovskú starostlivosť s tým, že táto starostlivosť je v najlepšom záujme dieťaťa. Je zjavné, že ESLP v týchto prípadoch uprednostnil stabilitu rodinných vzťahov medzi rodičmi a ich deťmi. V záujme čo najskoršieho dosiahnutia takéhoto stavu, ktorý je základným predpokladom výchovy detí a rozvoja rodiny, preto spoločnosť oprávnene uprednostňuje „právo dieťaťa na rodinu“ a výchovu dieťaťa rodičmi v úplnej rodine pred ochranou súkromného života jednotlivca. Na uvedenom princípe je založená aj právna úprava obsiahnutá v § 93 ods. 1 zákona o rodine, kde sa zákonodarca stanovením trojročnej lehoty plynúcej od určenia otcovstva súhlasným vyhlásením rodičov snaží o vyvážené usporiadanie pomerov medzi právom otca a právom dieťaťa na rodinu.

Aj keď právo dieťaťa na rodinu nie je absolútne, je potrebné, aby v určitom bode, v určitom pevne stanovenom časovom okamihu právo dieťaťa prevážilo nad právom otca v záujme stabilného prostredia potrebného na jeho výchovu. V tejto súvislosti je potrebné vnímať aj ten aspekt, že otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením oboch rodičov, teda aj aktívnym konaním muža. V prípade takéhoto konania je preto možné odôvodnene predpokladať, že daný muž má záujem o dieťa, má snahu sa podieľať na jeho výchove osobným vkladom alebo hoc aj len finančným príspevkom, s vedomím aj toho „rizika“, že nemusí byť biologickým otcom dieťaťa.

K obsahu čl. 8 ods. 1 Dohovoru sa vyjadril aj Ústavný súd Slovenskej republiky v skutkovo obdobnom prípade, keď bol namietaný rozpor ustanovenia § 86 ods. 1 zákona o rodine s čl. 6 ods. 1 a s čl. 8 ods. 1 Dohovoru (PL. ÚS 1/2010 z 28. 4. 2011) a ktorým rozhodol o nesúlade ustanovenia v znení „Manžel môže do troch rokov odo dňa, keď sa dozvie, že sa jeho manželke narodilo dieťa, zaprieť na súde, že je jeho otcom“ s predmetnými článkami Dohovoru. Je potrebné pripomenúť, že Ústavný súd Slovenskej republiky v odôvodnení konštatoval, že „právnou úpravou ustanovená lehota na podanie zapieracej žaloby (zapieracia lehota), nie je v rozpore s označenými článkami dohovoru.“ Problematickým je len stanovenie začiatku plynutia takejto lehoty, v ktorej je možné právnenému otcovi podať návrh na súd. Opakovane je však potrebné upozorniť, že táto situácia je odlišná v tom bode, že v prípade manžela je jeho otcovstvo automaticky prezumované zákonom, bez toho, aby musel manžel aktívne konať. V takomto prípade je zásah do práv otca (manžela) obmedzením lehoty na zapretie otcovstva intenzívnejší ako v prípade muža, ktorý sa sám aktívne „prihlásil“ k otcovstvu so všetkými z toho vyplývajúcimi právami a povinnosťami.

Na záver poukazujeme na prístup ESLP v sporoch o otcovstvo (nepochybne spadajúcich pod ochranu súkromného a rodinného života jednotlivca), ktorým je snaha o nájdenie rovnováhy medzi individuálnymi a štátnymi záujmami. Túto nachádza analyzovaním viacerých aspektov, a to, či zásah štátnych orgánov do súkromia je v súlade so zákonom, či sleduje legitímny cieľ a či je proporcionálny k sledovanému cieľu.

Vzhľadom na vyššie uvedené a v rozhodnutiach ESEP akceptovanú určitú mieru hodnotenia štátom, ponechávame právne posúdenie predloženého prípadu na rozhodnutie Ústavného súdu.»

Stanovisko vlády ako vedľajšieho účastníka, zastúpenej ministerstvom spravodlivosti, bolo ústavnému súdu doručené 30. decembra 2014. Vo svojom stanovisku ministerstvo spravodlivosti navrhlo, aby ústavný súd návrhu navrhovateľa nevyhovel, a uviedlo:

«Systém troch vyvrátiteľných právnych domnienok otcovstva má svoje historické korene a vychádza z neho väčšina právnych poriadkov. Koncepcia prekluzívnej lehoty na podanie návrhu na zapretie otcovstva čerpá svoj základ v rakúskom Všeobecnom občianskom zákonníku (ABGB). Na tvorbu tohto predpisu mala vplyv prirodzeno-právna škola. Vychádzal z princípu pôvodu dieťaťa a z premisy, že matka je vždy istá a že každé dieťa má právny nárok na určenie svojho otca. Už v rímskom práve platila zásada „pater vero is est, quem nuptiae demonstrant“ – otcom dieťaťa je ten, kto uzavrel s matkou sobáš. Lehota má zabezpečiť právnu istotu, ako aj čo najefektívnejšiu stabilizáciu v rodinných vzťahoch a chrániť záujmy dieťaťa. Zároveň v sebe subsumuje požiadavku, aby vzťah otcovstva bol v každom prípade stabilizovaný v rozumnom čase a čo s najmenšími negatívnymi vplyvmi na psychiku dieťaťa.

S výnimkou niekoľkých štátov, ktoré nemajú na začatie konania o určenie/zapretie otcovstva ustanovenú žiadnu lehotu, majú ostatné štáty spravidla šesťmesačnú alebo ročnú lehotu, niektoré dvojročnú. Rozdiel medzi jednotlivými právnymi poriadkami je tiež v otázke určenia začiatku plynutia lehoty. Konštrukcia právnych domnienok otcovstva nielen v slovenskom právnom poriadku je praktická, pretože nie je možné v každom konkrétnom prípade skúmať a preukazovať, kto je skutočným (biologickým) otcom dieťaťa.

Veci týkajúce sa maloletých detí zahŕňajú špecifickú, rozmanitú agendu, v ktorej je potrebné posudzovať každý prípad osobitne, podľa okolností konkrétneho prípadu, pričom prvoradým musí byť vždy záujem dieťaťa v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa. Právna norma obzvlášť v rodinnoprávnej oblasti nemôže explicitne kazuisticky plošným spôsobom vyjadriť všetky rozmanitosti života.

Určenie otcovstva je statusovou vecou. Je preto žiaduce, aby vzťah otca k dieťaťu bol čo najskôr určený a stabilizovaný.

Druhá domnienka sa týka muža, ktorý na základe svojho slobodného dobrovoľného rozhodnutia chce určiť svoje otcovstvo a prevziať na seba zodpovednosť, ktorá z takéhoto rozhodnutia vyplýva. Lehotu v § 93 ods. 1 zákona o rodine považujeme za dostatočne dlhý a vyvážený časový interval, rovnako ako aj spôsob určenia plynutia jej počiatku. V tejto súvislosti treba poukázať i na to, že z hľadiska vývoja vedeckého pokroku sú aktuálne bežne dostupné aj viaceré technické prostriedky na overenie rodičovstva (voľno predajné testy). Muž, ktorý súhlasne vyhlásil, že je otcom dieťaťa, má dostatočný časový priestor na to, aby v prípade, že vzniknú pochybnosti o tom, že je otcom (t. j. je vylúčené, že by mohol byť otcom dieťaťa), využil dostupné technické prostriedky na overenie skutočnosti vylučujúcich, že by mohol byť otcom dieťaťa.)

Podľa nášho názoru nemožno porovnávať zapretie otcovstva určeného podľa prvej domnienky otcovstva (otcovstvo svedčiace manželovi matky dieťaťa), keďže v manželstve priamo zákon o rodine výslovne kladie na manželov morálne povinnosti vernosti. Ak sa určuje otcovstvo podľa druhej domnienky, rodičia dieťaťa žijú v tzv. družskom či partnerskom vzťahu, kedy právny poriadok explicitne nevyžaduje od partnerov povinnosť vernosti. Preto v manželstve otec dieťaťa môže vo svetle požiadavky vernosti v záujme zachovania dôvery a stability manželstva neskúmať okolnosti vylučujúce jeho otcovstvo.

Z tohto dôvodu považujeme poukaz navrhovateľa vo svojom návrhu na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky (PL. ÚS 1/2010-57) za nie úplne argumentačne relevantný, keďže tento sa týka zapierania otcovstva určeného podľa prvej domnienky a nie zapierania otcovstva určeného podľa druhej domnienky.

Skúmať v každom jednotlivom prípade otázku, či muž patriaci do kategórie definovanej podľa druhej domnienky je skutočným (biologickým) otcom dieťaťa, sa môže v ad hoc prípadoch javiť ako kontraproduktívne. Okrem toho, otcovstvo určené súhlasným vyhlásením je možné zaprieť nielen v zákonom určenej lehote. Zákon o rodine umožňuje zaprieť takto určené otcovstvo bez obmedzenia lehoty postupom podľa § 96 zákona o rodine.

Aj keď nie vždy je právny vzťah otcovstva zhodný s biologickou realitou, túto domnienku (vrátane trojročnej zapieracej lehoty plynúcej od narodenia dieťaťa) prebral aj

návrh Legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka. Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka, ktorý schválila vláda Slovenskej republiky uznesením vlády Slovenskej republiky č. 13 dňa 14. januára 2009 v súvislosti s druhou domnienkou uvažuje tiež o tom, že je potrebné v praxi zamerať pozornosť na otázku platnosti prejavu vôle (súhlasného vyhlásenia) smerujúceho k určeniu otcovstva podľa druhej domnienky: „Pri druhej domnienke zostal nevyriešený a rôzne interpretovaný problém vadnosti v prejave vôle smerujúceho k určeniu otcovstva. Platná právna úprava nedáva výslovnú odpoveď, či v prípade nesplnenia náležitosti právneho úkonu sa možno dovolať neplatnosti takéhoto vyhlásenia. Navrhuje sa doplniť nové ustanovenie, ktoré umožní rodičovi domáhať sa neplatnosti takéhoto vyhlásenia pre nedostatok slobody vôle (bezprávná vyhrážka, násilie, omyl, lešť) v zákonom ustanovenej lehote odo dňa súhlasného vyhlásenia.“

Z hľadiska komparácie nadobúda na význame aj nový český občiansky zákonník - zákon č. 89/2012 Sb., ktorý ustanovuje v tomto prípade šesťmesačnú lehotu, ktorá začína plynúť odo dňa, kedy bolo urobené súhlasné vyhlásenie otcovstva.

V paternitných veciach je potrebné vnímať dve citlivé otázky, ktoré stoja vo vzájomnej opozícií. Na strane jednej je to právo dieťaťa, na strane druhej právo domnelého rodiča. Obe strany majú právo na udržanie právnej istoty a na jej stabilitu. Súčasne treba brať zreteľ na záujmy dieťaťa, ktoré je v porovnaní s dospelým jedincom slabším článkom. Preto si maloletí vyžadujú osobitný vyšší stupeň ochrany. Dosiahnutie rovnováhy medzi záujmami rodičov resp. záujmami na určení rodičovstva a všeobecným záujmom, ktorý chráni práva dieťaťa, nie je jednoduché a preto neustále vyvoláva odborné diskusie.

Určenia a zapretie otcovstva predstavuje zložitú právnu oblasť, v ktorej dochádza k prelínaniu roviny právnej vrátane historickej rímsko-právnej, etickej, lekárskej. Potvrdzuje to judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, rozhodovacia činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky, ako aj legislatívny vývoj. Akékoľvek legislatívne zmeny si vo všeobecnosti v každom právnom štáte vyžadujú (resp. si už vyžiadali) časovo i odborne rozsiahlu diskusiu. Európsky súd pre ľudské práva sa už veľakrát zaoberal otázkou možnosti zaprieť otcovstvo, a to v prípadoch, keď sa jednotlivci na základe biologickej reality domáhali rozviazania existujúcich, právne uznaných rodinných väzieb.

Pri rozhodovaní pritom na jednej strane vychádza z názoru, že rešpektovanie súkromného života vyžaduje, aby biologická a spoločenská realita prevažovala nad právnymi domnienkami, ktoré sa uplatňujú napriek zistenej realite. Na druhej strane však jeho judikatúra sledujúca cieľ zabezpečenia právnej istoty a ochrany záujmov dieťaťa, vychádza z ustáleného princípu, že zavedenie lehôt pre začatie konania o zapretie otcovstva je legitímne a ospravedlniteľné. Akékoľvek spochybnenie právnej úpravy, ktorá ustanovuje zapieracie lehoty, by znamenali závažný zásah do práv dieťaťa.

V súvislosti s poukazom na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Shofman proti Rusku (rozhodnutie z 24. novembra 2005) je potrebné uviesť, že lehoty na zapretie majú byť ustanovené tak, aby boli „rozumné“ a aby v skutočnosti nespôsobili úplné odňatie možnosti zaprieť otcovstvo. Trojročná lehota ustanovená v § 93 ods. 1 zákona o rodine spĺňa požiadavku rozhodnutia v prípade Shofman proti Rusku, keďže je dostatočne dlhá a vyvážená.

V nadväznosti na uvedené, zastávame názor, že konštrukcia prekluzívnej lehoty na podanie návrhu na zapretie otcovstva v ustanovení § 93 ods. 1 zákona o rodine má svoje opodstatnenie a je relevantne vyvážená. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva vychádza ustálene z princípu, že zavedenie lehôt na začatie konania o určenie, resp. zapretie otcovstva je legitímne a ospravedlniteľné cieľom zabezpečiť právnu istotu a chrániť záujmy dieťaťa (napr. Rasmussen proti Dánsku, rozsudok z 28. 11. 1984, ods. 41).

Uplynutím lehoty na spochybnenie otcovstva totiž začínajú záujmy dieťaťa prevažovať nad záujmami otca na popretí otcovstva (napr. Yildirim proti Rakúsku, rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti č. 34308/96 z 19. októbra 1999).»

V dôvodovej správe k zákonu o rodine pripojenej k stanovisku predsedu národnej rady bolo súhrnne k § 84 až § 96 uvedené:

«V porovnaní s pôvodným právnym stavom zostáva úprava určenia otcovstva vo všeobecnosti zachovaná. Zmena sa týka najmä doterajšej systematiky. Ustanovenia § 85 až 89 zahŕňajú komplexne úpravu určenia a zapretia otcovstva určeného podľa prvej domnienky (otcovstvo manžela matky) rovnako tak § 90 až § 93 ohľadne druhej domnienky

(súhlasné vyhlásenie rodičov) a § 94 a 95 v prípade tretej domnienky (určenie otcovstva súdom).

V § 91 ods. 2 sa *expressis verbis* ustanovuje, že maloletý rodič môže urobiť súhlasné vyhlásenie výlučne pred súdom. Súdna prax vychádzala doteraz len z judikatúry. (R 48/1984 – maloletý môže určiť otcovstvo súhlasným vyhlásením, pokiaľ je jeho vyhlásenie primerané rozumovej a mravnej vyspelosti zodpovedajúcej jeho veku v spojitosti s § 9 OZ a § 104 ZR).

Doterajšia právna úprava priznáva aktívnu legitimáciu len matke a dieťaťu k podaniu návrhu na určenie otcovstva súdom. Tento stav sa môže javiť ako určitá diskriminácia muža, ktorý sa za otca považoval, ale matka odmietla súhlasné vyhlásenie o jeho otcovstve. Dohovor o právach dieťaťa priznáva v článku 7 dieťaťu právo poznať svoj biologický pôvod, poznať svojich rodičov.

V súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva navrhuje sa predĺžiť šesťmesačnú zapieraciu lehotu na tri roky.

Keďže účasť generálneho prokurátora v civilných veciach sa nezhoduje so zásadami, na ktorých je v právnom štáte budované nezávislé súdnictvo v nadväznosti na rekodifikačný zámer OZ sa navrhuje, aby bolo možné rozhodnúť o prípustnosti zapretia otcovstva určeného podľa prvej a druhej domnienky po uplynutí zákonom stanovenej lehoty len na návrh dieťaťa. Návrh zákona rozlišuje dve štádiá: podanie návrhu o prípustnosti zapretia otcovstva a až následne, ak súd vysloví, že zapretie otcovstva bude v záujme dieťaťa i po uplynutí lehoty, môže dieťa podať na súd návrh na zapretie otcovstva. Podľa predchádzajúcej úpravy sa generálny prokurátor mohol dozvedieť v praxi o „potrebe zapretia otcovstva v záujme spoločnosti“ len na základe podnetu napr. matrikového otca. Podnet bude podľa novej právnej úpravy smerovať k dieťaťu, resp. kolíznemu opatrovníkovi. Základom je riešiť otázky osobného stavu dieťaťa – na prvom mieste je teda jeho záujem a nie záujem spoločnosti.

V prípade úspešného zapretia otcovstva, môže dieťa podať návrh podľa § 94 – aby otcovstvo určil súd.»

Predseda národnej rady, ministerstvo spravodlivosti, ako aj navrhovateľ ústavnému súdu oznámili, že netrvajú na konaní verejného ústneho pojednávania v predmetnej veci.

II.

1. Právomoc ústavného súdu

Podľa čl. 124 ústavy je ústavný súd nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy ústavný súd rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

2. Znenie napadnutého ustanovenia zákona o rodine

Podľa § 93 ods. 1 zákona o rodine muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov, môže otcovstvo pred súdom zaprieť do troch rokov odo dňa jeho určenia, len ak je vylúčené, že by mohol byť otcom dieťaťa; táto lehota sa neskončí pred uplynutím troch rokov od narodenia dieťaťa.

Podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a korešpondencie.

3. Predmet konania pred ústavným súdom a podstata argumentácie navrhovateľa

Návrh okresného súdu smeruje k posúdeniu súladu § 93 ods. 1 zákona o rodine s čl. 8 dohovoru. Okresný súd namietá nesúlad uvedeného ustanovenia z dôvodu, že po uplynutí zapieracej lehoty troch rokov odo dňa určenia otcovstva súhlasným vyhlásením

rodičov, t. j. podľa druhej domnienky, ktorá neskončí pred uplynutím troch rokov od narodenia dieťaťa, právny alebo „matrikový“ otec, ktorý sa dozvie o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo, resp. o skutočnostiach preukazujúcich, že nie je biologickým otcom dieťaťa, nemá k dispozícii žiadny účinný prostriedok nápravy na zapretie otcovstva k dieťaťu, resp. na zmenu svojho právneho statusu vo vzťahu k dieťaťu.

Predmetom rozhodovania ústavného súdu v tomto konaní bolo preto posúdenie súladu § 93 ods. 1 zákona o rodine s čl. 8 dohovoru.

Navrhovateľ vo svojej argumentácii namietal, že napadnuté ustanovenie nie je v súlade s čl. 8 dohovoru, pretože právny otec, ktorý z objektívnych dôvodov bez svojho zavinenia uvedením do omylu zo strany matky dieťaťa zistí, že nie je biologickým otcom dieťaťa a zmeškal zákonnú lehotu podľa ustanovenia § 93 ods. 1 zákona o rodine, nemá žiadnu zákonnú možnosť uplatniť si zrušenie otcovstva a legálne zmeniť svoj právny status vo vzťahu k „*biologicky cudziemu*“ dieťaťu.

Navrhovateľ navrhuje, aby ústavný súd vyslovil nesúlad napadnutého ustanovenia § 93 ods. 1 zákona o rodine s čl. 8 dohovoru, pretože lehota na podanie zapieracej žaloby v tomto prípade začína plynúť odo dňa určenia otcovstva, a nie od okamihu získania vedomosti o skutočnostiach spochybňujúcich otcovstvo muža k dieťaťu.

4. Posúdenie súladu napadnutého ustanovenia § 93 ods. 1 zákona o rodine s právom podľa čl. 8 dohovoru – návrh sudkyne spravodajkyne

Ústavný súd v tejto súvislosti obdobne ako účastníci tohto konania poukazuje predovšetkým na nález č. k. PL. ÚS 1/2010-57 z 20. apríla 2011, ktorého predmetom posúdenia bol súlad ustanovenia § 86 ods. 1 zákona o rodine a riešil otázku zapretia otcovstva manželom matky dieťaťa. Podľa uvedeného ustanovenia zapretie otcovstva sa viazalo na splnenie dvoch podmienok, a to že sa manžel dozvedel, že sa jeho manželke

narodilo dieťa, a časové obmedzenie jeho oprávnenia zaprieť otcovstvo do uplynutia trojročnej lehoty od momentu, keď sa dozvedel, že sa jeho manželke narodilo dieťa. V danom prípade ústavný súd musel v konaní zodpovedať otázku, či vnútroštátna právna úprava zapretia otcovstva, ktorá umožňovala zosúladiť právne otcovstvo s otcovstvom biologickým prostredníctvom súdneho rozhodnutia vydaného na základe žaloby o zapretie, ktorej podanie je časovo obmedzené subjektívnou lehotou plynúcou od momentu, keď sa manžel matky dieťaťa dozvedel o jeho narodení, dostatočne zohľadňovala kolidujúce záujmy, ktoré predstavujú predovšetkým právo dieťaťa na zachovanie stability rodinných vzťahov v záujme jeho ochrany, ale i jemu opozitne stojace právo dieťaťa na poznanie svojich biologických rodičov, ako aj právo právneho otca, ktorý nie je biologickým otcom dieťaťa, príp. právo biologického otca domáhajúceho sa nadobudnutia statusu právneho otca či právo matky dieťaťa. Ústavný súd v súhrne v danej veci konštatoval, že právnou úpravou ustanovená lehota na podanie zapieracej žaloby (zapieracia lehota) nie je v rozpore s označenými článkami dohovoru. Vymedzenie tejto lehoty a podmienok jej plynutia však musí vyváženým spôsobom rešpektovať práva všetkých v týchto právnych vzťahoch zúčastnených osôb. Z hľadiska vyváženia všetkých dotknutých záujmov pri usporiadaní právnych vzťahov súvisiacich s právnym otcovstvom bolo ale podľa ústavného súdu potrebné zobrať do úvahy predovšetkým moment začatia plynutia zapieracej lehoty, ktorý musí zohľadňovať okamih, v ktorom sa právny otec dozvedel o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo. Napadnutou právnou úpravou ustanovené začatie plynutia zapieracej lehoty od momentu, keď sa manžel matky dozvedel o narodení dieťaťa, totiž neprimerane oslabovalo jeho záujmy. Na základe uvedeného ústavný súd dospel k záveru, že napadnuté ustanovenia neposkytovali dostatočnú ochranu záujmom všetkých dotknutých subjektov, resp. nezohľadňovali dostatočne právo právneho otca na zosúladenie biologického a právneho otcovstva, právnemu otcovi neposkytovali opravný prostriedok, ktorým by sa mohol brániť proti neprimeranému zásahu do svojich práv, a preto neprimerane zasiahli do jeho práva na súkromie podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru, ako aj do práva na prístup k súdu podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd v náleze sp. zn. PL. ÚS 1/2010 dospel k viacerým záverom, z ktorých vychádzal aj pri rozhodovaní v tejto veci.

Záujem o určenie otcovstva spadá pod rámec práva na ochranu dieťaťa, ktoré má síce charakter privilegovanosti, avšak nie je právom absolútnym, čo znamená, že aj toto právo musí mať svoje rozumné zákonné limity nezasahujúce predovšetkým do práv iných osôb s jemu konkurujúcimi záujmami.

Zákon o rodine v záujme určenia otcovstva ustanovuje systém vyvrátiteľných zákonných domnienok otcovstva, podľa ktorých sa určuje, koho platné právo považuje za otca dieťaťa, resp. kto sa v súlade s platným právom považuje za otca dieťaťa.

Prvá domnienka otcovstva predpokladá narodenie dieťaťa v čase od uzavretia manželstva až do uplynutia 300 dní po jeho skončení. K určeniu otcovstva v prospech manžela matky tak v tomto prípade dochádza bez akéhokoľvek prejavu vôle z jeho strany. K nadobudnutiu statusu otcovstva teda postačuje, ak nastane zákonom predpokladaná skutočnosť – narodenie dieťaťa v zákonom určenom čase.

Druhá domnienka otcovstva sa uplatňuje až v prípade nesplnenia prvej a otcovstvo podľa nej vzniká až na základe súhlasného vyhlásenia oboch. Otcovstvo je v takomto prípade založené na vedomom súhlasnom prejave vôle nielen otca, ale i matky dieťaťa týkajúcom sa ich rodičovstva, t. j. vychádza z vedomého prijatia rodičovstva obidvomi rodičmi.

Tretia domnienka otcovstva prichádza do úvahy, pokiaľ nebol otec dieťaťa určený na základe prvých dvoch domnienok, a vychádza z určenia otcovstva súdom na základe návrhu niektorého z rodičov dieťaťa, t. j. z preukázania možnosti počatia dieťaťa konkrétnym mužom v rozhodnom čase (preukazuje sa, či muž súložil s matkou dieťaťa v čase, od ktorého neprešlo do narodenia dieťaťa menej ako stoosemdesiat a viac ako tristo dní), ktorý je

následne, pokiaľ jeho otcovstvo nevylučujú závažné okolnosti, súdnym rozhodnutím určený za otca dieťaťa.

Zo znenia zákonných domnienok otcovstva je zrejmé, že každá z nich predpokladá, že status právneho otca nadobudne biologický otec dieťaťa. Túto skutočnosť možno vyvodiť z toho, že podmienky vzniku právneho otcovstva sú viazané buď na časovo ohraničené obdobie možného počatia dieťaťa, alebo na vedomé rozhodnutie rodičov týkajúce sa rodičovstva.

Cieľom druhej domnienky otcovstva je stabilizovať právne pomery dieťaťa žijúceho mimo manželského zväzku v záujme ochrany jeho práv. Zákon o rodine zároveň poskytuje mužovi, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov, lehotu na zapretie otcovstva, ktorá je prostriedkom, ktorý by mal zabezpečovať zosúladenie právneho a biologického otcovstva. Na základe uvedeného možno podľa názoru ústavného súdu konštatovať, že cieľom zákonodarcu v prípade určenia otcovstva podľa druhej domnienky nie je len určenie akéhokoľvek právneho otca dieťaťa, ale v súlade so spoločnosťou a morálkou všeobecne akceptovaným princípom zodpovednosti (každý by mal niesť zodpovednosť za svoje konanie) určenie biologického otca, ktorý by mal prijať a niesť plnú zodpovednosť za zabezpečenie výchovy a výživy svojho dieťaťa.

Národná rada, ako aj ministerstvo spravodlivosti poukázali vo svojich vyjadreniach predovšetkým na skutočnosť, že určenie otcovstva podľa druhej domnienky otcovstva predpokladá aktívne konanie muža, ktorý si musí byť vedomý, že biologickým otcom dieťaťa nemusí byť s ohľadom na skutočnosť, že nežije v manželstve, ktorému prináleží osobitný status, v ktorom sa vernosť partnerov prezumuje priamo právnou normou. Z uvedeného následne vyplýva, že podľa ich názoru právny otec, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov, by nemal, pokiaľ ide o možnosť zaprieť otcovstvo, disponovať rovnakým rozsahom práv ako právny otec – manžel matky (t. j. otec, ktorého otcovstvo bolo určené na základe prvej domnienky), pretože k určeniu otcovstva došlo aj v

dôsledku ním poskytnutej súčinnosti, resp. jeho dobrovoľným, slobodným a aktívnym konaním a v mimo manželského zväzku chráneného zákonom.

Podľa názoru ústavného súdu okrem skutočnosti, že pri určení otcovstva podľa druhej domnienky zákon o rodine požaduje aktívne konanie otca dieťaťa, je potrebné v tomto prípade zdôrazniť aj skutočnosť, že realizáciou uvedeného právneho úkonu muž poskytujúci, resp. realizujúci súhlasné vyhlásenie rodičov vyjadrením svojho prejavu vôle preberá na seba dlhodobé a mimoriadne vážne záväzky vyplývajúce z obsahu statusu otcovstva, ktoré smeruje vždy k zabezpečeniu materiálnych i nemateriálnych podmienok výživy a výchovy dieťaťa. Vzhľadom na charakter záväzkov, ktoré na seba muž takýmto právnym úkonom, resp. súhlasným vyhlásením rodičov prevezme, je podľa ústavného súdu nepravdepodobné, resp. iba výnimočné, aby takéto vyhlásenie urobil muž, ktorý by si bol vopred vedomý toho, že nie je biologickým otcom dieťaťa, resp. muž vedomý si okolností vylučujúcich jeho otcovstvo k dieťaťu.

Vzhľadom na uvedené možno podľa ústavného súdu taktiež uzavrieť, že v zásade je vo všeobecnosti pre muža, ktorého otcovstvo k dieťaťu sa má určiť na základe súhlasného vyhlásenia rodičov, pre uskutočnenie uvedeného právneho úkonu rozhodujúcou okolnosťou vedomie biologickej reality dieťaťa, ktorého otcovstvo má byť takýmto spôsobom určené, t. j. vedomie o tom, či je biologickým otcom takéhoto dieťaťa.

Prípadný nesúlad právneho a biologického otcovstva výrazným spôsobom zasahuje do súkromnej sféry právneho otca. Takýto zásah nadobúda osobitnú intenzitu v prípade, ak právny otec napriek dobromyseľnosti o svojom biologickom otcovstve k dieťaťu v čase nadobudnutia statusu otcovstva je podľa platného právneho poriadku aj po zistení uvedeného nesúladu povinný plniť si svoje rodičovské práva a povinnosti. Stav nesúladu právneho a biologického otcovstva zasahuje aj samotné dieťa, napr. v jeho práve poznať svojich biologických rodičov, a taktiež kolидуje s právami biologického otca dieťaťa, ktorý sa usiluje dosiahnuť status právneho otca, ako aj s právami matky dieťaťa.

V danom prípade dochádza k stretu protichodných záujmov, ktoré na strane jednej predstavujú právna istota a záujem dieťaťa a na strane druhej právo právneho otca zrušiť svoje otcovstvo, t. j. právo na zapretie otcovstva v prípade, že nie je biologickým otcom, pričom právna úprava by mala zabezpečovať spravodlivú rovnováhu týchto protichodných záujmov.

Navrhovateľ vo svojej sťažnosti nerozporoval opodstatnenosť existujúcej právnej úpravy vo vzťahu k časovému obmedzeniu subjektívnej lehoty na podanie zapieracej žaloby právnym otcom ani samotnú dĺžku tejto lehoty, z uvedeného dôvodu ústavný súd nepovažoval za potrebné zaoberať sa tou časťou argumentácie ministerstva spravodlivosti, ktorá smerovala k odôvodneniu opodstatnenosti právnej úpravy v tomto smere (otázkami opodstatnenosti časového obmedzenia subjektívnej lehoty na podanie zapieracej žaloby, ako aj dĺžkou tejto lehoty sa ústavný súd už zaoberal v náleze sp. zn. PL. ÚS 1/2010, pozn.).

Ako rozporné s ustanovením čl. 8 dohovoru navrhovateľ označil určenie momentu začatia plynutia zapieracej lehoty, ktorá je podľa § 93 ods. 1 zákona o rodine viazaná na deň určenia otcovstva, a nie na okamih získania vedomosti právneho otca o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo k dieťaťu.

V prípade určenia otcovstva podľa druhej domnienky muž vstupuje do uvedených práv dobrovoľne v dôsledku vlastného prejavu vôle, pri ktorom vychádza z jemu v tom čase známych skutočností, na základe ktorých prevezme zodpovednosť za svoje konanie, ako aj následky s ním spojené. Argumentácia ministerstva spravodlivosti, podľa ktorej po uplynutí zapieracej lehoty začínajú záujmy dieťaťa prevažovať nad záujmami právneho otca, aj v prípadoch, v ktorých sa právny otec dozvie, že nie je biologickým otcom dieťaťa až po uplynutí zapieracej lehoty, sa ústavnému súdu javí ako nepresvedčivá.

Pokiaľ totiž právny otec po uplynutí zákonnej zapieracej lehoty zistí, že v čase uskutočnenia súhlasného vyhlásenia rodičov konal v nevedomom omyle, t. j. okolnosti relevantné pre jeho rozhodnutie boli iné ako tie, z ktorých vychádzal pri uskutočnení

uvedeného právneho úkonu, malo by mu byť umožnené usporiadať svoje vzťahy podľa nových podmienok, resp. zistených relevantných okolností, pretože opačný záver by ho podľa názoru ústavného súdu oberal o slobodnú vôľu a neprimerane by zasahoval do jeho práva na súkromie.

Nerovnaké zaobchádzanie s právnym otcom určeným podľa prvej domnienky a právnym otcom určeným podľa druhej domnienky vo vzťahu k poskytnutiu možnosti podať zapieraciu žalobu v subjektívnej lehote plynúcej od momentu, od ktorého sa právny otec dozvie, že nie je biologickým otcom dieťaťa, len z toho dôvodu, že právny otec určený podľa druhej domnienky žije v inej forme spolužitia, ako je manželstvo, v ktorom taktiež vernosť môže byť prezumovaná, nemožno z pohľadu jeho práva na súkromie považovať za akceptovateľné.

Zo znenia § 93 ods. 1 zákona o rodine je zrejmé, že uvedená právna úprava neberie ohľad na prípady, v ktorých sa rozhodujúca skutočnosť, t. j. biologická realita dieťaťa stane známa až po uplynutí zákonnej zapieracej lehoty, a neumožňuje pri posudzovaní uplatnených práv preskúmať konkrétne okolnosti prípadu a zvážiť váhu záujmov dotknutých subjektov. Napriek všeobecnej požiadavke na spravodlivom usporiadaní vzťahov, resp. na spravodlivom vyvážení všetkých dotknutých záujmov v prípade zistenia právneho otca, že nie je biologickým otcom dieťaťa, až po uplynutí zapieracej lehoty, sa tento nemá možnosť slobodne a vedome rozhodnúť, či zotrvá v už založenom právnom vzťahu s dieťaťom, alebo sa rozhodne využiť právne prostriedky smerujúce k jeho ukončeniu.

Z už uvedeného vyplýva, že napadnuté ustanovenie § 93 ods. 1 zákona o rodine neposkytuje dostatočnú ochranu záujmom všetkých dotknutých subjektov, resp. nezohľadňuje dostatočne právo právneho otca na zosúladenie biologického a právneho otcovstva. Právny otec nemá opravný prostriedok, ktorým by sa mohol brániť proti neprimeranému zásahu do svojich práv. Napadnuté ustanovenia preto neprimerane zasahuje do jeho práva na súkromie podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru.

Vzhľadom na uvedené bol plénu ústavného súdu predložený tento návrh sudkyne spravodajkyne na rozhodnutie:

„Ustanovenie § 93 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.“

III.

Podľa čl. 131 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje v pléne vo veciach uvedených v čl. 136 ods. 1 a 2. Plénum ústavného súdu sa uznáva nadpolovičnou väčšinou všetkých sudcov. Ak sa táto väčšina nedosiahne, návrh sa zamietne.

Podľa čl. 134 ods. 1 ústavy sa ústavný súd skladá z trinástich sudcov.

Podľa § 4 ods. 2 zákona o ústavnom súde je ústavný súd spôsobilý v pléne konať a uznávať sa, ak je na rokovaní a rozhodovaní prítomných aspoň sedem sudcov.

Podľa § 4 ods. 3 zákona o ústavnom súde plénum ústavného súdu sa uznáva nadpolovičnou väčšinou všetkých sudcov. Ak sa táto väčšina nedosiahne, návrh sa zamietne.

V danom prípade na rokovaní a rozhodovaní pléna ústavného súdu boli prítomní desiaty sudcovia. Za návrh malo hlasovať minimálne 7 sudcov, ináč sa návrh zamietne.

Pretože pri hlasovaní o návrhu sudcu spravodajcu nebola dosiahnutá nadpolovičná väčšina hlasov všetkých sudcov, návrh bol podľa čl. 131 ods. 1 druhej a tretej vety ústavy a § 4 ods. 3 zákona o ústavnom súde zamietnutý.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

K tomuto rozhodnutiu sa podľa § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde pripája odlišné stanovisko sudcu Lajosa Mészárosa.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 20. mája 2015